

JAN NIEWĘGŁOWSKI¹

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Polska

ORCID 0000-0001-9673-4989

Zgłoszono: 3.10.2024; zaakceptowano do druku: 22.10.2024

Sprawozdanie z Międzynarodowej Konferencji Naukowej pt.: *Wychowanie do pokoju. Między tradycją, ponowoczesnością a nowymi wyzwaniami* – zadanie czy wyzwanie we współczesnym świecie. Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Warszawa, 28–29 listopada 2023 r.

Report from the International Scientific Conference entitled: *Education for Peace. Between Tradition, Postmodernity and New Challenges* – a Task or a Challenge in the Contemporary World. Cardinal Stefan Wyszyński University in Warsaw, Warsaw, November 28–29, 2023.

Organizatorem konferencji był Instytut Pedagogiki przy Wydziale Nauk Pedagogicznych UKSW. Natomiast Patronat honorowy nad konferencją objęły następujące organizacje: Minister Edukacji i Nauki, Rektor Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Komitet Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk oraz Narodowa Agencja Wymiany Akademickiej.

Konferencja była dwudniowa i miała charakter hybrydowy. Pierwszy dzień, 28 listopada, był czasem wystąpień plenarnych. W kolejnym dniu odbywały się sekcje tematyczne.

Uczestników spotkania przywitał Dyrektor Instytutu Pedagogiki, ks. prof. dr hab. Jarosław Michalski (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie). Wprowadzając uczestników w tematykę konferencji przedstawił znaczenie pokoju, stwierdził m.in., że pokój jest dla człowieka darem, wysiłkiem i ciągłą troską oraz wyzwaniem. Uroczystego otwarcia konferencji dokonał Rektor

1 Jan Niewęgłowski, ks. prof. UKSW dr hab.; Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Wydział Nauk Pedagogicznych. Adres e-mail: j.nieweglowski@uksw.edu.pl

UKSW, ks. prof. dr hab. Ryszard Czekalski. W swoim wystąpieniu nawiązał do myśli Jana Pawła II, dla którego pokój oznaczał wolność oraz do kard. Stefana Wyszyńskiego, Patrona UKSW – pokój światowy zależy od pokoju serca człowieka. Na zakończenie części oficjalnej głos zabrał Dziekan WNP, ks. dr hab. Stanisław Chrobak prof. UKSW, który życzył zebrany owocnych obrad i dyskusji.

Pierwszą sesję plenarną poprowadził prof. dr hab. Bogusław Milerski (Chrześcijańska Akademia Teologiczna), a rozpoczął ją referat prof. dr. hab. Bogusława Śliwerskiego (Uniwersytet Łódzki). Profesor wygłosił wykład wprowadzający w problematykę konferencji nt. *Pokój w ogrodzie nauk pedagogicznych*. W swoim wystąpieniu przywołał poglądy na temat pokoju wielu znanych postaci z obszaru pedagogiki (B. Suchodolski, A. Kamiński, S. Kunowski, Z. Kwieciński, E. Key, E.von Braunmühl), jak również Jana Pawła II i jego pozycję *Pamięć i tożsamość*. Życie człowieka to ogród, w którym rośnie zło, agresja, patologie, ale także dobro.

Kolejnym mówcą był prof. dr Uto Meier (Katholische Universität Eichstätt-Ingolstadt), który zaprezentował temat pt. *Budowanie pokoju jako postawy – rozumienie pokoju jako prawa – doświadczanie pokoju jako kultury. Nowa próba integralnej pracy na rzecz pokoju*. Jak stwierdził prawo jest potrzebne w życiu społecznym, ale byłoby lepiej, gdyby prawo zostało zastąpione autentycznymi relacjami. Autor przytoczył przykład z Augsburga, gdzie 8 sierpnia jest dniem pokoju dla katolików i protestantów. Pokój jest wielką wartością dla człowieka, dlatego należy przestrzegać prawa, które je chroni. Unia Europejska jest nadzieją na trwały pokój. Budowaniu pokoju służy wiedza, powinność, działanie. W działaniu ważna jest odpowiedzialność.

Prof. Svitlana Loboda (Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie) wygłosiła referat, pt. *Wychowanie do pokoju – powrót do imperatywu*. Przywołała szereg znanych postaci, dla których pokój był cenną wartością (P. Włodkowic, I. Kant, A. Schweitzer, E. Fromm). UNESCO zwraca nam uwagę, że drugi człowiek to nie wróg. Wojna rodzi się w umysłach ludzi. Wychowanie natomiast powinno zrodzić w umysłach człowieka pokój. Współczesny człowiek potrzebuje wartości (wolność, prawda, dobro, szczęście, Bóg). Autorka zasygnalizowała również problem cyberprzestrzeni i samotności młodego człowieka. Odpowiedzią na te zagrożenia może być autentyczna relacja wychowawca-wychowanek.

Prof. Anna Fidelus (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie) w swoim wystąpieniu *Kształcenie akademickie do pokoju – rola i możliwości praktycznej realizacji*, zwróciła uwagę na rolę uczelni wyższej w budowaniu pokoju. Pokój jako wartość jest tym bardziej cenna w dzisiejszych czasach, które charakteryzują się licznymi zbrojnymi konfliktami. Filarami pokoju jest wiedza, umiejętności i postawy. Uczelnia wyższa realizując swoją misję może powyższe filary kształtować w studentach. Budowaniu pokoju mogą również służyć szkolenia, kursy, tematy prac dyplomowych, koła naukowe, działalność studentów, konferencje, sympozja, debaty i wymiana studentów.

Ostatnim prelegentem tej części był prof. dr Andreas Hillert (Katholische Universität Eichstätt-Ingolstadt). W swoim referacie pt.: *Wojna zbiorowa i indywidualny pokój: od klasycznej archeologii do postmodernistycznej rzeczywistości* autor przywołał historię ludzkości, której zawsze towarzyszyły wojny i konflikty. Mówi o tym szeroko pojęta kultura. Człowiek także zabiegał o Eirene. Bogini Pokoju dawała spokój, bezpieczeństwo, gwarantowała dobrobyt i rozwój. Dlatego poświęcano jej pomniki, monety, rzeźby, łuki tryumfalne i sztuki teatralne.

Po krótkiej przerwie odbył się panel dyskusyjny. Prowadził go prof. ucz. dr hab. Witold Starnawski (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie). Uczestnikami byli: prof. dr hab. Bogusław Śliwerski (Uniwersytet Łódzki), ks. prof. dr hab. Janusz Surzykiewicz (Katholische Universität Eichstätt-Ingolstadt), prof. Olena Protsenko (Uniwersytet Ignatianum w Krakowie), prof. ucz. dr hab. Maria Boużyk (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie), ks. dr Zdzisław Kunicki (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie). Prof. Bogusław Śliwerski przedstawił definicję pokoju z filozoficznego punktu widzenia, jak również podkreślił znaczenie wychowania dla pokoju. Prof. Olena Protsenko opisała aktualną sytuację w Ukrainie, gdzie trwa regularna wojna. Mieszkańcy wielu miast ukraińskich słyszą ciągłe alarmy, wybuchy rakiet, widzą rannych, duże zniszczenia, drogi pełne uciekinierów. Ludzie ci odczuwają teraz w sposób szczególny brak pokoju. Prof. Maria Boużyk podkreśliła znaczenie i rolę wychowania w życiu młodego człowieka. W procesie wychowania nie może zabraknąć odwołania do Transcendencji. Przywołując konflikt izraelsko-palestyński postawiła pytanie: jak ułożyć – w tej trudnej sytuacji – relacje między dwoma sąsiadami. Ksiądz dr Zdzisław Kunicki przywołał czasy *ancien regime*, w których władze sprawowały arystokratyczne rody. W ich interesie było zachowanie pokoju. Następnie powstały państwa, jako nowe formy życia społecznego. Pomiędzy nimi dochodziło do konfliktów, które miały charakter raczej lokalny, nie licząc dwóch wielkich wojen światowych. Ksiądz prof. Janusz Surzykiewicz zwrócił uwagę na sytuację współczesną Europy w kontekście pokoju. Niektóre kraje usunęły obecność religii z życia społecznego, widząc w niej źródło i przyczynę wojen. Człowiek powinien zdawać sobie sprawę z tego, że jest w nim jasna i ciemna strona. Pokój zewnętrzny zależy od pokoju w człowieku. W jego odnalezieniu może pomóc wychowanie. Po tym wystąpieniu prowadzący zaprosił do dyskusji, po której prowadzący zamknął panel i ogłosił przerwę.

Drugą sesję plenarną poprowadził ks. prof. ucz. dr hab. Zbigniew Babicki (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie). Pierwszy referat pt. *Pokój wewnętrzny siedliskiem życia i ekologii społecznej* wygłosił prof. dr hab. Andrzej Bałandynowicz (Akademia Wymiaru Sprawiedliwości). Prowadzący zwrócił uwagę na pierwotne potrzeby człowieka, jaką jest pokój. Jest to potrzeba konstytutywna (sens, znaczenie, eschatologia, ontologia, język, mechanizmy życia). Brak pokoju wewnętrznego jest przyczyną wojny. Kto prowadzi wojnę uderza w samego siebie. Pokój wewnętrzny to równowaga sił, które są (w nim, w danej

osobie, w człowieku?) osobie. W życiu społecznym nie może być tylko *lex* (surowe prawo), ale również *ius*, które odwołuje się do mądrości i moralności.

Jako kolejny głos zabrał prof. Bogusław Milerski z Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej. Wygłosił referat pt. *Nauka religii na rozstaju dróg*, w którym poruszył bardzo interesujący i aktualny temat obecności religii w polskich szkołach. Religia powinna być elementem systemu oświatowego. Religia może dzielić ludzi, ale również może ich łączyć. W Polsce zauważa się spadek frekwencji młodzieży na lekcjach religii. Według prelegenta za mało postrzega się w religii elementów pozytywnych, które mogą ułatwić kształtowanie i wychowanie młodego człowieka. Jeśli zabraknie religii w programach szkolnych, kryzys religijny w Polsce pogłębi się jeszcze bardziej. Kryzys ten z kolei wpłynie na pokój lub jego brak. Następnym prelegentem był prof. dr Loren Toussaint (Luther College, USA). Jego wystąpienie nosiło tytuł: *Czy przebaczenie może zaoferować wolność od nienawiści i promować pokój w sercu i ojczyźnie?* Na początku prelegent wyjaśnił kilka pojęć: pokój, przemoc, emocje, nienawiść, sprawiedliwość, przebaczenie. Treści stojące za nimi korelują ze sobą. W procesie pokoju ważne jest przebaczenie. Daje ono korzyść psychiczną, chroni bowiem przed stresami, agresją i nienawiścią. Z kolei jego brak niszczy zdrowie psychiczne osoby. W dalszej kolejności głos zabrał prof. Sławomir Chrost (Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach). Wygłosił on referat pt. *Niepokój wewnętrzny a pokój serca u młodzieży*. Prelegent wyjaśnił termin niepokoju i lęku, a następnie wskazał na fragmenty Biblii mówiące o pokoju. Pokój jest darem Boga dla człowieka. Autor omówił przeprowadzone przez siebie badania, które zrealizował w liceum katolickim i liceum publicznym. Badania wskazywały na związek duchowości z lękiem. Im większa religijność, tym głębsza duchowość i mniejszy lęk. Ostatnim prelegentem był ks. prof. Stanisław Chrobak (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie), który przedstawił referat zatytułowany: *Żyć razem w harmonii i pokoju – przesłanie papieża Franciszka w encyklice „Fratelli tutti”*. Prelegent przywołał liczne wypowiedzi papieża Franciszka na temat pokoju, jak również jego poprzedników (Paweł VI, Jan Paweł II, Benedykt XVI). Papież Franciszek w dziedzinie pokoju zaleca triadę: widzieć, oceniać, działać. Każda wojna jest czymś złym. Konflikt na Ukrainie nie przyniesie ani zwycięzców, ani pokonanych. Aby był pokój, wszyscy powinni go budować.

Po tym wystąpieniu, które było ostatnim w drugiej sesji, prowadzący zaprosił zebranych do dyskusji i wymiany poglądów. Na zakończenie ks. prof. Jarosław Michalski podziękował prelegentom za wygłoszenie referatów, obecnym za udział w dyskusji i zamknął obrady sesji. Zaprosił jednocześnie do udziału w konferencji w dniu następnym.

Obrady drugiego dnia konferencji odbywały się w trzech sekcjach tematycznych. Pierwszą sekcję „Wychowanie do pokoju we współczesnym świecie” prowadziła prof. dr hab. Wiesława Limont (Uniwersytet Mikołaja Kopernika). Sekcji drugiej „Wychowanie do pokoju w teorii pedagogicznej”, przewodniczyła prof. ucz. dr hab. Maria Boużyk (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie).

Moderatorami trzeciej sekcji byli: prof. ucz. dr. hab. Lidia Marszałek (Akademia Mazowiecka w Płocku) oraz ks. prof. dr. hab. Stanisław Dziekoński (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie). Sekcja ta nosiła tytuł „Wychowanie do pokoju w praktyce pedagogicznej”. Poniższe sprawozdanie dotyczy sekcji drugiej.

Obrady sekcji drugiej rozpoczęły się od przywitania prelegentów i zebranych przez moderatorkę. Pierwszy zabrał głos prelegent ze Słowacji, dr. hab. inż. Peter Mlynarčík (St. Elizabeth University of Health and Social Work in Bratislava), który wygłosił referat pt. *Wychowanie do praw człowieka – droga przezwycięzania konfliktów*. Prelegent nawiązując do Deklaracji Praw Człowieka z 1948 r. przypomniał o podstawowym prawie każdej osoby, jakim jest prawo do edukacji. W dzisiejszych czasach, charakteryzujących się rozwojem globalnym, prawo to niekiedy ginie z horyzontu ludzkiej działalności. Pomimo rozwoju cywilizacyjnego pojawiają się nowe problemy społeczne, które wymagają rozwiązań strukturalnych. Kolejnym prelegentem była prof. Agnieszka Piejka (Chrześcijańska Akademia Teologiczna). Profesor wygłosiła referat pt. *Szerokie definiowanie pokoju jako podstawa myślenia o edukacji dla pokoju*. Na przestrzeni wieków bardzo wiele osób pisało o pokoju i jego wartości (Erazm z Rotterdamu, J.A. Komeński, I. Kant, M. Gandi, B. Russel, A. Schweitzer). Po II wojnie światowej powstaje „Peace Reserch Movement”, organizacja promująca pokój. Dla budowania pokoju ważne są inicjatywy oddolne (Montessori). Przywołani zostali też nieżyjący już polscy naukowcy Bogdan Suchodolski i Irena Wojnar, którzy w kontekście pokoju mówili o znaczeniu działań zewnętrznych i wewnętrznych.

Następnym prelegentem był prof. Witold Starnawski (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie). Jego wystąpienie nosiło tytuł *Zarzewia wojny i źródła pokoju – pespektywa jednostki*. Konflikty są częścią życia człowieka i towarzyszą mu nieustannie. Źródłem pokoju i wojny mogą być relacje interesobowe. Ważny jest dialog. W terminie tym są trzy części: ja, ty i problem. Przyczyną wojny może być także odrzucenie prawdy. W to miejsce wchodzi łatwo ideologia. Brak rozumu zastępuje siłą i próba uzasadnienia zła. Człowiek powinien szukać elementu wspólnego, który łączy nas wszystkich. Jest nim człowieczeństwo.

Osobie Marii Montessori poświęcony był kolejny referat. Wygłosiła go prof. Beata Bednarczuk (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej). Referat nosił tytuł: *Wezwanie Marii Montessori do budowania pokoju*. Maria Montessori wybitna włoska lekarka i pedagog zajęła się w sposób profesjonalny wychowaniem dzieci niepełnosprawnych. Tworząc dla nich specjalne ośrodki i dając im wykształcenie oraz wychowanie, przywracała im godność. Takim ośrodkiem był np. dom w bardzo biednej dzielnicy Rzymu, San Lorenzo. W wyniku trzęsienia ziemi na Sycylii, wiele dzieci straciło rodziców i znalazło się w trudnych warunkach egzystencjalnych. Maria Montessori natychmiast przysłała im z pomocą organizując ogólnokrajową akcję pomocową. Następnymi prelegentami byli ks. prof. ucz. dr. hab. Jan Niewęglowski (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie) oraz dr Beata Krajewska (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie).

W swoim referacie pt. *Świat wartości w wychowaniu prewencyjnym św. Jana Bosko. Pokój warunkiem sprawiedliwości*, autorzy nawiązali do sytuacji piemontkiej młodzieży we Włoszech w drugiej połowie XIX wieku. Rząd Piemontu zajęty kwestią zjednoczenia Włoch i przygotowywaniem Turynu na przyszłą stolicę kraju, zlekceważył problemy turyńskiej młodzieży. Młodzi chłopcy emigrowali z okolicznych miejscowości i przybywali do Turynu w celu znalezienia pracy i lepszych warunkach życia. Pracę znajdowała jedynie niewielka ich część. Pozostali tworzyli grupy przestępcze, prowadząc rozboje, napady i porwania dla okupu. Błyskawicznie zapelnili się więzienia i domy poprawcze. Ksiądz Jan Bosko wraz z innymi działaczami społecznymi organizował dla nich oratoria, domy, internaty, szkoły zawodowe i inne formy pomocy. Swoją metodę pracy z młodzieżą, nazwał później „systemem prewencyjnym”.

Tematyce harcerskiej zostało dedykowane kolejne wystąpienie. Referat pt. *Wychowanie do pokoju młodzieży harcerskiej*, wygłosiła mgr Hanna Popowska (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie). Prelegentka przytaczając historię powstawania skautingu ukazała ideały wychowania, które mu towarzyszyły od początku. Polegały one m.in. na pracy wewnętrznej każdej osoby i służbie innym. Proces ten ułatwiały małe grupy. Według prelegentki harcerstwo odpowiada na dwa problemy: nihilizm (harcerstwo ma wartości) i indywidualizm (działanie w grupach). Następnym prelegentem była dr Beata Pietkiewicz-Pareek (Uniwersytet Wrocławski). W swoim wystąpieniu pt. *Dzieciństwo w Islamskim Emiracie Afganistanu w sytuacji konfliktu i rola edukacji w budowaniu (nie)pokoju*, omówiła trudną sytuację polityczną, społeczną i ekonomiczną Afganistanu. Wydaje się, że w najtrudniejszej sytuacji znalazły się kobiety i dzieci. Nauczycielki zwolniono z pracy, zakazano dłuższych podróży bez towarzystwa znajomego mężczyzny, obowiązuje ich tradycyjny strój. Większość dzieci pozbawiono dostępu do szkół i zobowiązano do podjęcia ciężkich prac. Autorka przedstawiła także zakres pomocy jakie polskie społeczeństwo udziela uchodźcom afgańskim znajdującym się na terenie naszego kraju.

Kolejnymi mówcami byli dr Emilia Śmiechowska-Petrovskij oraz dr Michał Paluch (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie). Prelegenci przygotowali referat pt. *Analiza performatywnej mocy przekazów mownych na przykładzie zasobów „Słownika wyrazów ratujących życie”*. (Słownik ten to obszerna publikacja zawierająca 736 stron.) Dr Emilia Śmiechowska-Petrovskij, odwołując się do teorii Pierca, ukazała słowo, jego moc i znaczenie w życiu człowieka. Słowo może odgrywać rolę znaku i ukazywać bardzo różne sytuacje życiowe, niekiedy bardzo skrajne. Słowo może łączyć i zarazem dzielić ludzi. Ostatnim wystąpieniem był głos prof. dr hab. Aliny Rynio (Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II). Autorka w referacie *Wychowanie do pokoju w nauczaniu błogosławionego kardynała Stefana Wyszyńskiego*, przedstawiła czasy, w których żył kard. Stefan Wyszyński. Był to okres bardzo trudnych relacji Państwo-Kościół. Ponadto sytuację komplikowała tzw. „zimna wojna” i nieustanne napięcia pomiędzy Wschodem i Zachodem. Pokój

dla kard. Wyszyńskiego był największym dobrem. Źródłem pokoju powinien być Bóg. Pokój to dobro zadane człowiekowi, o które ciągle musi się troszczyć.

Po tym wystąpieniu przewodnicząca sekcji prof. Maria Boużyk zaprosiła zebranych do dyskusji i wymiany myśli oraz poglądów. Po ich wyczerpaniu podziękowała prelegentom za przygotowanie referatów i ich wygłoszenie, a słuchaczom za udział w sekcji oraz za dyskusję.

Na zakończenie głos zabrał główny organizator konferencji, ks. prof. dr hab. Jarosław Michalski. Dokonał krótkiego *résumé* całego spotkania. Podkreślił znaczenie pokoju i jego wartość w dzisiejszych czasach. Podziękował prelegentom za ukazanie powyższego problemu z różnych punktów widzenia i różnych perspektyw naukowych. Obecny w auli i łączącym się poprzez Internet podziękował za udział w konferencji oraz za dzielenie się swoją wiedzą i doświadczeniem na temat pokoju w prowadzonych dyskusjach.